

Motion till riksdagen 2011/12: MJ336

av **Helena Leander (MP)**

Djurförsök

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta ett centrum för alternativ till djurförsök.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka anslagen till forskningen om alternativ till djurförsök.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbeta inom Reach för att djurfria försöksmetoder används där så är möjligt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i arbetet med förändrad växtskydds- och biocidlagstiftning i EU verka för att djurfria försöksmetoder används där så är möjligt.

Motivering

Forskare har länge varnat för riskerna med kemikalier – Rachel Carsons klassiker *Tyst vår* kom till exempel ut på svenska redan 1963. De senaste 5–10 åren har vi fått kraftigt ökade kunskaper om riskerna. Problem och sjukdomar som har tagit decennier eller generationer att visa sin effekt yttrar sig nu. Larmrapporter som kopplar ihop ökande folkhälsoproblem med kemikalier duggar tätt. Det är problem som adhd, allergier, autism, benskörhet, cancer, diabetes, eksem, fetma, hjärnskador, hjärt- och kärlsjukdomar, hyperaktivitet, infertilitet, nervskador och njurskador.

Det är gifter i varor som skor, jeans, t-tröjor, nappflaskor, leksaker, badringar, elektronik, ridhjälm, hårfärg, tatueringfärg, schampo, kosmetika, kassakvitton, konservburkar, maten, möbler, mattor, golvmaterial och byggmaterial. Miljögifter kommer också direkt in i våra kroppar genom maten, både genom avsiktliga tillsatser och oavsiktligt, till exempel kadmium och dioxiner.

Kunskaperna om dessa problem har ökat och sättet att se på gifternas betydelse har ändrats. Det är inte längre enbart en fråga om hur mycket en männi-

Fel! Okänt namn på

ska fått i sig som avgör risken utan också när det skett och i vilken kombination med andra ämnen. Kombinationer av två eller flera giftiga ämnen kan ge betydligt större risker än ämnena var för sig. 1+1 kan så att säga bli 3 i stället för 2. Vissa ämnen är betydligt farligare under uppväxten än när individen vuxit färdigt. Särskilt under en graviditet är fostret känsligt för gifter som påverkar olika anlags utveckling.

Traditionellt har forskning om kemikaliers giftighet skett med hjälp av djurförsök, trots att dessa egentligen inte är tillräckligt bra på att förutsäga de risker som kemikalierna kan medföra för människors hälsa. Små skillnader i till exempel kinetik, metabolism, hormonsystem, receptorer, organfysiologi med mera kan leda till stora skillnader i effekter mellan olika arter efter exponering av kemikalier.

Utvecklingen av alternativ till djurförsök går dock framåt och kan i många fall erbjuda fördelar inte bara ur etiskt utan också vetenskapligt perspektiv. Mycket lovande forskning pågår om så kallade pathwaybaserade tester, som utgår från de biologiska förlopp som kan leda till funktionsförändringar eller celldöd, det vill säga de händelsekedjor som leder till skador eller sjukdom. Genom att identifiera händelsekedjor och mekanismer bakom toxiska reaktioner kan en kombination av moderna metoder såsom cellbaserade tester, kemiska analysmetoder, datorbaserade metoder och genomik utvecklas och användas för att utvärdera kemikaliers risker. Eftersom testerna sker storskaligt i automatiserade system med robotar som utför testerna kan man testa betydligt fler kemikalier och dessutom i stort sett vilka kombinationer av kemikalier som helst i betydligt fler testsystem till en bråkdel av tiden och kostnaderna för att utföra djurförsök. En robot kan genomföra lika mycket testarbete under en vecka som en människa hinner med på ett år för hand. En oerhört viktig aspekt är att huvudsakligen mänskliga celler och vävnadssystem används, vilket medför att det stora problemet med artskillnader undanröjs.

De automatiserade testsystemen gör det också möjligt att testa ämnena i betydligt fler dosintervaller och kombinationer av kemikalier, vilket är oerhört betydelsefullt. Kompletterande information kan fås genom olika beräkningsmodeller för att förutsäga den kombinerade effekten av en blandning av kemikalier – ett annat aktuellt problem.

Denna utveckling är mycket lovande för både djur och människor – om den omsätts i praktiken. För att underlätta behövs dock en rad åtgärder:

Centrum för alternativ till djurförsök

Sverige saknar en samlad instans som arbetar med samordning, strategier för minskad försöksdjursanvändning, insamling och spridning av information, rådgivning till de djurförsöksetiska nämnderna och liknande. Ett centrum för alternativ till djurförsök, lämpligen förlagt till det nationella centret för djurvälstånd vid SLU i Uppsala, skulle kunna bidra till detta liksom till att uppfylla Sveriges åtaganden enligt EU:s nya djurförsöksdirektiv.

Forskning om alternativ till djurförsök

Dagens anslag för forskning om alternativ till djurförsök på 13 miljoner kronor är en liten summa i forskningssammanhang – inte minst i jämförelse med de betydligt större summor som varje år satsas på forskning med djurförsök. Ett större anslag skulle ge tryggad finansiering för fler lovande projekt som idag ratas.

Lagstiftningen måste hänga med

EU:s kemikalietestningsprogram Reach har inte riktigt hängt med i utvecklingen av moderna alternativ till djurförsök. Trots att moderna djurfria metoder många gånger ger mer relevanta underlag för att bedöma kemikaliers farlighet så är upplägget av testprocessen anpassat för djurförsök. Detta behöver ändras. Där har inte minst Kemikalieinspektionen, som det svenska expertorganet i Reach-processen, en viktig roll som också kräver att man har tillräcklig kunskap om utvecklingen av de djurfria alternativen. Även EU:s lagstiftning på växtskyddsmedels- och biocidområdet bygger idag på djurförsök och behöver anpassas till den utveckling som skett.

Stockholm den 3 oktober 2011

Helena Leander (MP)